

Dílo: Staré pověsti české (A. Jirásek)

Předmět: ČJ - rozbor děl

Přidal(a): TerkaCZ

Rozbor: Staré pověsti české

Základní údaje o díle

- **Literární žánr:** sbírka pověstí (historicko-mytologické pověsti)
- **Literární druh:** epika
- **Literární forma:** próza (próza s prvky poezie)
- **Rok vydání:** první vydání 1894
- **Překlad:** originál je v češtině
- **Určení čtenářům:** čtenářům milujícím českou literární klasiku, historii, národní tradice a mytologii

Téma

- Historické kořeny českého národa, vznik a usídlení Slovanů na našem území
- Hrdinství, věrnost, odvaha a boj za svobodu a pravdu
- Spojení přírody a mystiky v lidové představě
- Vliv přírodních a nadpřirozených sil na osud lidí a národa
- Vývoj společnosti od pohanství po křesťanství a zakládání států

Motivy

- praotec Čech a Bratr Lech

- hrdina Bivoj a jeho souboj s divokým kancem
- moc a moudrost kněžny Libuše
- vznik a ustavení pražského hradu Vyšehradu
- válečné boje a obrana země
- keltské, slovanské a křesťanské prvky v národní historii
- proroctví a zázraky
- boj dobra se zlem v národních příbězích
- symbolika přírody a tajemných bytostí

Hlavní myšlenka

- Zachování národního dědictví a hrdinství, spojení s vlastí a tradicemi, a udržení povědomí o vlastních kořenech jako základy národní identity.
- Jirásek tímto dílem zdůrazňuje, že historie, mýty a legendy jsou klíčem k pochopení sebe sama a k budování národní hrdosti a kulturního vědomí, které je třeba uchovávat a předávat dalším generacím.

Námět

- Alois Jirásek čerpal inspiraci z dávných mýtů, legend a ústních vyprávění, která byla předávána generacemi.

Kompozice a struktura

- Sbírka je složena z jednotlivých pověstí, které jsou řazeny tematicky a chronologicky podle historického vývoje národa
- Text je uspořádán do kapitol věnovaných jednotlivým hrdinům, legendám, historickým událostem a proroctvím
- Kompozice je nelineární – pověsti mají charakter rámcových, místy epických vyprávění s epizodickými motivy a mystickými vsuvkami
- Autor využívá střídání popisů přírody, lidských činů a nadpřirozených jevů
- Celkově vytváří atmosféru tajemna a úcty ke kořenům národa

Jazyk a styl

- Jazyk je spisovný, archaizující, často poetický a líbezný
- Styl balancuje mezi epickým vyprávěním a lyrickými popisy
- Časté používání metafor, přirovnání a symboliky, které podtrhují atmosféru pověstí
- Autorův výraz je bohatý na obrazy, které oživují staré mýty a legendy
- Některé pasáže mají nádech mystiky a tajemna, což podporuje celkový dojem starobylosti a pokory před minulostí

Charakteristika postav

- **Praotec Čech** – legendární vůdce, jehož příchod na území Čech znamená začátek nového národa. Symbol síly a odvahy, který zakládá český stát.
- **Bratr Lech** – vojvoda, který se vydává na východ, symbol rozšiřování slovanského území.
- **Krok** – první spravedlivý vojvoda a soudce, představuje vládu práva a pořádku.
- **Kazi, Teta, Libuše** – dcery Kroka s rozdílnými vlastnostmi a úlohami; Libuše jako prorokyňa a budovatelka státu vyniká moudrostí a vedením národa.
- **Bivoj** – hrdina a lovec divokého kance, představuje odvalu a sílu národa.
- **Další postavy:** Svatopluk, Bruncvík, Ječmínek, Žito kouzelník, Dalibor a další, kteří reprezentují hrdinství, spravedlnost i lidovou moudrost.

Časoprostor

- **Místo:** historické území Čech a okolí, vymezené přírodními prvky jako hory, řeky (Vltava, Labe), lesy
- **Čas:** období od příchodu Slovanů do Čech a jejich usídlení přes počátky státnosti do středověku až po raný novověk; národní pradějiny a mýty

Stručný obsah

Sbírka obsahuje staré české pověsti a mýty o zakladatelích národa, bájně hrdiny, kněžny a krále, kteří stáli u zrodu českého státu. Vypráví o přírodních zázracích, boji dobra a zla, proroctvích i každodenním životě předků. Text formuje národní identitu a zachovává vzpomínky na významné osobnosti a hloubku lidové tradice.

Podrobný děj (vybraných pověstí)

O Čechovi

Praotec Čech vede se svým lidem z dalekých krajín na západ, hledající úrodnou zemi, kde by mohli žít v pokoji a bezpečí. Po dlouhé a náročné cestě, která byla plná nebezpečí od divokých místních kmenů, dorazí k vysoké hoře Říp. Čech vystoupí na její vrchol v ranním oparu a shlédne kolem rozlehlou a krásnou krajinu, překypující řekami, lesy a úrodnými loukami. Je to pravý ráj, země „zaslíbená“ a poskytující hojnost všem. Čech s radostí oznámí svému lidu, že zde založí svá sídla. Na tomto místě zavládne radost a nová naděje pro jejich nový život, jejich nový domov. Lidé začnou tvrdě pracovat, obdělávají půdu, staví domy, organizují společnost pod vedením starších i knížat. Tímto příběhem Jirásek symbolizuje počátky českého národa, jeho spojení s vlastí a přírodou, zdůrazňuje hodnoty jednoty, smíření a míru. Praotec Čech svým pokorným klaněním zemi jako své nové vlasti a svojí prosbou o požehnání uzavírá epický začátek české státnosti.

O Krokovi a jeho dcerách

Po smrti praotce Čecha se národ ocitá v období úpadku a sporů. Lidé hledají spravedlivého vůdce, který by obnovil řád a zákony. Volí vojvodu Kroka, moudrého a spravedlivého muže, který přináší zákon i pořádek do společnosti. Nerozlišuje mezi lidmi, soudí spravedlivě a zavádí nové obřady a zvyky. Krok má tři dcery: Kazu, nechápající moc bylin a léčivých sil a věšteckých umění, Tetou zasvěcenou v bohoslužbách a obětech bohům, a nejmladší, Libuši, která je prorokyní a kněžnou, nositelkou vizí budoucnosti. Libuše prorokuje vznik Prahy a její osud, jakož i osud národa, a ve své pravdě kuje národu vůdcovskou sílu a duchovní vedení. Jirásek zde staví základy české státnosti, připomíná hodnoty moudrosti a spravedlnosti jako klíč ke štěstí a jednotě národa. Krok a jeho dcery představují přechod mezi dobou předkřesťanskou a vznikem nových politických struktur.

O Bivoji

Bivoj, statný mladík se silou a odvahou, sceňuje život v raném slovanském osídlení, kde musí lidé bojovat nejen s přírodou, ale i s nebezpečím a divokými zvířaty. Bivoj se proslaví tím, že sám chytí a přinese na svých zádech divokého kance, který sužoval okolní vesnice a byl hrozbou pro lidi a jejich dobytek. Tento hrdinský čin není jen důkazem jeho fyzické síly, ale i symbolizuje ochranu národa, odvahu a víru v lepší budoucnost. V pověsti je též vyzdvížena solidarita mužů, kteří Bivoje podporují v jeho odvážném výkonu. Bivoj je odměněn vznešením a uznáním jako ochránce a nositel tradičních hodnot. Jeho příběh zdůrazňuje, že srdatost a odhodlání jsou základem přežití a rozvoje národa.

O Libuši

Libuše je mladá, krásná a moudrá kněžna, jejíž sláva přesahuje hranice jejího rodu. Ztvárňuje příklad pravé vládkyně, která svou prorockou schopností předvídá budoucnost národa a osud Prahy. Libuše je v pověsti popisována jako žena s hlubokým klidem, vážností a odvahou, která vládne nejen svou silou, ale i duchovní moudrostí a spravedlností. Když je požádána, aby určila místo pro novou pevnost a hlavní město, prorokuje, že bude založena právě na místě, kde dnes stojí Praha, a předpovídá její slávu i význam. Její vláda je obdobím vzniku českého státu, symbolizuje spojení moci, duchovna a lidové moudrosti. Libuše rovněž spojuje pohanské tradice s přicházejícím křesťanstvím, což ukazuje na proměnu společnosti.

O Přemyslovi

Přemysl Oráč je legendární zakladatel české knížecí dynastie. Pověst začíná jeho prostým původem, kdy jako rolník orá pole s pluhem za voly, což symbolizuje pevné spojení s půdou a prostý lid. Přemysl je objeven kněžnou Libuší jako ochránce lidu a budoucí kníže, který bude v čele národa stát. Jeho volba znamená začátek nové éry, kdy lid získává vládu sjednoceného a organizovaného státu. Přemysl svoji vládu zakládá na spravedlivém soudnictví a moudrém vedení. Tento příběh představuje ideál vládce, který je zároveň prostým mužem z lidu, spojuje sílu, zodpovědnost a péči o národ. Jeho osud symbolizuje sílu národního vědomí a začátek státnosti.

Vlastní zhodnocení

Staré pověsti české vnímám jako pilíř české národní kultury, který skvěle propojuje historii, mýtus a národní povědomí. Jiráskova tvorba zachovává významné příběhy a hodnoty, které formovaly identitu českého národa. Dílo je psáno jazykem bohatým na obrazy s hlubokou symbolikou, přitahuje a zároveň vzdělává čtenáře. Je to nenahraditelný základ pro porozumění českému kulturnímu dědictví.